

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 27-10-2020 r.

Adam Bodnar

IX.517.2715.2019.JP

**Pan
gen. Jacek Kitliński
Dyrektor Generalny
Służby Więziennej
ul. Rakowiecka 37a
02-521 Warszawa**

Szanowny Panie Dyrektorze,

pismem z dnia 18 października 2019 r. Prezes Najwyższej Izby Kontroli przekazał Rzecznikowi Praw Obywatelskich Informację o wynikach kontroli „Pomoc społeczna świadczona osobom opuszczającym zakłady karne”, przeprowadzonej w okresie 2015 – I półrocze 2018 r. Celem kontroli było ustalenie, czy gminy zapewniają skuteczną pomoc osobom opuszczającym zakłady karne.

Z zawartych w raporcie danych wynika, że co roku z zakładów karnych zwalnianych jest około 80 tysięcy osadzonych, w tym około 50 tysięcy osób, wobec których po raz pierwszy zakończono wykonywanie kary pozbawienia wolności lub po raz pierwszy udzielono zwolnienia warunkowego. Około 40% osób po raz pierwszy zwolnionych ponownie popełnia przestępstwo w ciągu najbliższych 5 lat. Prawie 45% ponownych przestępstw popełniana jest w pierwszym roku po opuszczeniu jednostki penitencjarnej. Najczęstszymi przyczynami powrotu do przestępstwa są: trudności w znalezieniu pracy, brak jakiegokolwiek miejsca zakwaterowania i powrót do środowiska przestępczego, niedostateczne warunki materialne, niechęć ze strony otoczenia.

W opracowaniu przygotowanym przez Najwyższą Izbę Kontroli wskazano, że szacunkowe koszty społeczne przestępczości, wynoszą pomiędzy 4% a 12% PKB. Pomoc

dla osób opuszczających zakłady karne, umożliwiającą pełną reintegrację społeczną, powinna więc stanowić troskę całego społeczeństwa.

Osoby zwolnione z zakładów karnych należą do najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym. Niezbędnym elementem zapobiegania przestępczości i jej skutkom jest szeroko pojęta pomoc postpenitencjarna. Wsparcia osobom mającym trudności adaptacyjne po zwolnieniu z zakładu karnego udzielają m.in. ośrodki pomocy społecznej. W latach 2015-2017 ze wsparcia ośrodków pomocy społecznej skorzystało 39 745 osób mających trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu (tj. około 17% byłych osadzonych). Osoby zwolnione stanowiły zaledwie około 1% korzystających z pomocy ośrodków pomocy społecznej.

Kontrola NIK wykazała, że współpraca ośrodków pomocy społecznej z zakładami karnymi i aresztami śledczymi polegała wyłącznie na zasięgnięciu w jednostkach penitencjarnych informacji dotyczących daty ponownego zatrzymania osoby korzystającej ze wsparcia po zwolnieniu z jednostki penitencjarnej, przewidywanego czasu pobytu w zakładzie karnym, a także wysokości środków finansowych uzyskanych z tytułu pracy wykonywanej podczas osadzenia.

Osoby opuszczające zakłady karne powinny mieć przede wszystkim dostęp do informacji o możliwościach uzyskania wsparcia adekwatnego do indywidualnych potrzeb. Niestety, jedna czwarta ankietowanych przez NIK byłych osadzonych podała, że na terenie zakładu karnego nie otrzymała niezbędnych informacji o możliwościach uzyskania wsparcia. Jednocześnie, skontrolowane ośrodki pomocy społecznej sporadycznie otrzymywały informacje o potrzebach osób zwalnianych z zakładów karnych.

Zdaniem NIK, podpisanie porozumień między ośrodkami pomocy społecznej a zakładami karnymi i aresztami śledczymi pozwoliłoby na usystematyzowanie współpracy, określenie wspólnych działań mających na celu przygotowanie osób osadzonych do opuszczenia zakładu karnego, a także usprawniłoby rozpoznanie sytuacji i potrzeb osoby zwolnionej z placówki penitencjarnej.

Również w ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, konieczne jest zwiększenie współpracy jednostek penitencjarnych z ośrodkami pomocy społecznej w udzielaniu wsparcia byłym więźniom w powrocie do społeczeństwa.

Należy podkreślić, że kwestię readaptacji społecznej skazanych określają także standardy międzynarodowe zawarte w Europejskich Regulach Więziennych (reg. 107.1-107.5). W dokumencie tym wskazano, że odbywającym karę, we właściwym czasie przed zwolnieniem, pomaga się poprzez odpowiednie procedury i specjalne programy umożliwiające im przejście z życia w więzieniu do funkcjonowania w społeczności przestrzegającej prawa. Zwłaszcza w przypadku więźniów odbywających dłuższe kary, podejmuje się kroki w celu zapewnienia stopniowego powrotu skazanych do życia w wolnym społeczeństwie. Władze więzienne ściśle współpracują ze służbami i instytucjami nadzorującymi i pomagającymi zwolnionym więźniom w umożliwieniu im wszystkim ponownego odnalezienia się we wspólnocie, a w szczególności w środowisku rodzinnym oraz zatrudnieniu. Przedstawiciele takich służb i instytucji mają zapewniony wszelki niezbędny dostęp do zakładu i więźniów po to, aby ci mogli uczestniczyć w przygotowaniach do ich zwolnienia i opracowania programów wspomagających już po zwolnieniu.

Potrzebne byłoby także utworzenie ogólnopolskiej readaptacyjnej bazy danych, zawierającej praktyczne informacje o aktualnych możliwościach otrzymania lokalnego wsparcia readaptacyjnego. Informacje zawarte w bazie danych powinny być udostępniane osadzonemu. Przykładem istniejącej już internetowej bazy informacji o placówkach świadczących pomoc dla byłych więźniów jest stworzony przez kuratorów sądowych Portal Pomocy Penitencjarnej „CO DALEJ ?”.

Biorąc powyższe pod uwagę, na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r. poz. 627), zwracam się do Pana Dyrektora z uprzejmą prośbą o zajęcie stanowiska w kwestiach poruszonych w niniejszym wystąpieniu.

Z poważaniem,

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/